

Ad Christi veram transiit philosophiam,
In qua longævæ bene complens ultima vitæ,

A Philosophis quandoque bonis se connumerandum
Spem dedit, undenas Maio renovante Kalendas.

PETRI VENERABILIS

ABBATIS CLUNIACENSIS NONI

STATUTA CONGREGATIONIS CLUNIACENSIS.

(Luc. HOLSTENIUS *Codex Regularum* edit. R. P. Mariani Brockie, Augustæ Vindelicorum 1759, fol.)

OBSERVATIO CRITICA.

Inter sacri ordinis Benedictini propagines, primaria est Cluniacensis congregatio, quæ quidem toto orbe inclarescere cœpit, postquam S. Berno circa annum 910 monasterii Cluniacensis fundamenta jecerat, Wilhelmo, Æquitaniæ et Gothiæ seu Septimaniæ duce, agros et redditus in monachorum sustentationem liberaliter suppeditante. Erat autem hoc monasterium in agro Matisconensi situm, atque juxta Regulam S. Benedicti ordinatum, quam S. Berno ibidem arctissime observavit, initiumque reformando monastico statui dedit, quem ferreo hoc sæculo collapsum piissime restauravit.

At plenaria monasticæ disciplinæ reformatio videtur reservata S. Odoni olim S. Bernonis discipulo, at dein in abbatiam successori; qui, velut alter Esdras exstitit monasticæ legis reparatæ præcipuum columen et ornamentum, dum ad arctiorem Regulæ Benedictinæ observantiam non solum monachos sibi commissos adduxit, verum et plures ex vicinis monasteriis viros religiosos ad amplectendam noviter reparatam disciplinam attraxit. Tanta enim erat S. Odonis fama sanctitatis, tanta Cluniacensium monachorum vitæ integritas, ut anno jam 937, plus quam septemdecim monasteria sub Cluniacensis congregationis disciplina militaverint. Tot enim ad hunc annum numerat Mabillonius, in suis *Annal. Benedict.*, tom. II, lib. XLIII, pag. 436, asserens reges, episcopos, magnates certatim contendisse, ut ad morem Cluniacensium monachorum, vel nova cœnobia instituerentur, vel vetera corrigerentur.

Atque hoc modo sacer ordo Cluniacensis in tantum crevit, ut jam sæculo XII sub ejus disciplina militaverint duo fere millia monasteriorum in Europa, præter plura alia apud Orientales erecta, prout refert Calmetius in suo *Catalogo religiosorum ordinum*, ad calcem comment., in Regulam S. Benedicti. Interea, nec S. Berno, nec S. Odo, particularem regulam monasticam monachis suis præscripserunt, sed pro primaria vitæ norma, omnibus observandam Regulam S. Benedicti proposuerunt; ita ut Cluniacenses exstiterint veri monachi Benedictini.

Neque statuta a Cluniacensibus edita a Benedictina disciplina deviabant, sed in hoc omnino collimabant, ut sacra illa Regula ab omnibus arctissime observaretur. Hinc Beatus Willelmus abbas Hirsaugiensis reformationem monasteriorum Benedictinorum per Germaniam aggressus, circa annum 1112, horum Statutorum communicationem ab ipsis Cluniacensibus rogavit, quæ et suscepit, copiam insignem præbente S. Udalrico, nobili Bavaro, sed apud Cluniacum monacho Benedictino, sic enim designatur ab Acherio in suo *Spicilegio*, tom. I novæ edit., qui hæc statuta appellat antiquiores consuetudines Cluniacensis monasterii; quos, ob prolixitatem, hic referre supersedemus. Quæ quidem consuetudines, quoad minutiora præcepta, secundum varias locorum et temporum circumstantias, mutationibus subjectæ erant; prout Petrus Venerabilis abbas in *Præfatione ad renovata sua statuta Cluniacensia prænotare voluit*, quæ proin hic exhibemus, cæ *Bibliotheca Magna SS. Patrum*, edit. Lugd., tom. XXI desumpta.

Erat autem Petrus Mauritius ex nobili stemmate apud Arvernos natus, qui, sub juvenilibus annis militiam secutus, tandem sæculo renuntians, apud Cluniacum induit monachum, atque pietate et doctrina reliquos præcellens, anno 1123, abbas IX illius celeberrimæ congregationis eligitur, quam vitæ sanctitate et morum gravitate adeo suaviter gubernavit, ut adhuc inter mortales venerabilis abbas appellari meruerit et ad cœlites translatus fastis sanctorum inscriptus et ideo sanctus Mauritius nuncupatus sit. In condendis his statutis venerabilis abbas adhibuit totius capituli Cluniacensis consilium, et præfationem apologeticam pro quibusdam mutatis consuetudinibus antiquioribus præmittere voluit, imo cuilibet statuto causam et rationem ejus condendi subjecit. Quæ omnia sanctissimi abbatis prudentiam, pietatem et humilitatem manifestant, atque sequentia statuta piorum virorum lectionem merentur.

APOLOGETICA, HOC EST SATISFACTIONALIS PRÆFATIO DOMINI PETRI
CLUNIACENSIS ABBATIS DE QUIBUSDAM SUO TEMPORE
MUTATIS CONSUECUDINIBUS.

Quoniam res gestas, et maxime religiosas, memorie commendare semper utile est, visum est mihi, ut ea, quæ in Cluniacensibus institutis a viginti quatuor annis, hoc est ex quo officium pastorale indignus suscepi, mutata, aucta, et dempta sunt, scriptura mediante, ad modernorum et posterorum notitiam transmittam. Hoc eo modo facere decrevi, ut non solum ea quæ, ut dictum est, mutata, aucta, vel dempta sunt, ponam, sed et qua ratione variata sint subjungam. Horum duorum alterum cognitioni rerum inserviet, alterum scandalo eorum qui, causam mutationum ignorant, et moti fuerant, vel moveri poterant, fortasse sufficiet. Nulli enim sapientium nova, inusitata, et mira videri debet usum ecclesiasticorum, si necessaria fuerit, et frequens mutatio, quoniam aliud est, quod a Domino æterna lege immobiliter tenendum præcipitur, alterum quod ab hominibus utilitatis cujuslibet causa ad tempus non in perpetuum imperatur. Et illud primum quidem idcirco mutandum non est, quia si non servatur, nec salus æterna ullo modo conservatur. Hoc vero secundum ideo quandoque mutatur, quia quod aliquando utile fuerat, aliquando noxium comprobatur. Et, ut clarius eloquar, quæ veræ virtutis sunt, nunquam mutanda sunt; quæ vero adjuncta virtutum, pro congruentia rerum, personarum et temporum utiliter dispensanda sunt. Nec enim præceptum fidei, spei, vel charitatis, et quæ sub ipsa charitate continentur, castitatis, humilitatis, veritatis, et sinceritatis mandata mutari, quolibet dispensante, vel qualibet dispensatione possunt. Jejunia tamen, vigiliæ, opus manuum, corporalis exercitatio, quæ juxta Apostolum, utilis quidem sed ad modicum est (1 Tim. iv), et similia istis, quæ enumerare prolixitas prohibet, nunc minui, nunc augeri, nunc omnino subtrahi certæ necessitatis vel charitatis causæ præpositorum magisterio debent. Hanc regulam apostoli ipsi secuti sunt, hanc eorum successores apostoli pontifices, hanc sancti monachorum seu eremitarum Patres, hanc et præcedentes Cluniacensis ordinis magni et egregii fundatores. Hos si nominare sigillatim necessitas imperaret, ostenderem a primo sancto Odone usque ad ultimum sanctitatis titulo insignitum Hugonem sanctum Patrem, universos de institutis consuetudinibus plurima suis temporibus, urgente tamen necessitate, utili semper causa mutasse. Multa enim priores utiliter instituerunt, quæ sequentes certa interveniente causa utiliter mutaverunt. Hos ergo secutus quædam in pristinis usibus, certæ uti-

litatis causa monente, mutavi, et idcirco, non ut quidam olim in angulis, ad corrodendas carnes fraternas, semotis locis insusurrabant, me, ista faciendo, eis prætuli: imo hac sanctorum Patrum mutatione ab eorum tramite non deviavi. Feci tamen hoc non solo arbitrio, sed, juxta Regulæ præceptum, quorundam Deum timentium ac sapientium fratrum consilio. Feci hoc tandem capituli universalis assensu. Et, quia quod prætermittendum erat breviter prætermisum est, ad ipsa quorum gratia hæc præcesserunt jam stylus accedat. Verum, quoniam operi Dei nihil præponendum esse Regula præcipit, nec ego ei aliquid in scribendo præferam; sed ab ipso opere divino, hoc est ecclesiastico officio, exordium sumam.

I. Statutum est ut omnes versus Regularium horarum, exceptis hymnis, sub una et mediocri repausatione decantentur, ita ut universorum voces simul cessuram versus finiant, et post mediocrem, ut dixi, repausationem, simul quoque aliam incipiant. Mediocrem vocavi, ad distinctionem illius quam quidam facere solent, in cujus intervallo orationem Dominicam, hoc est *Pater noster* sæpe bis, quandoque ter, olim ipse consummavi. Unde tantam esse oportet, ut plene ab omnibus semper resumatur, et mora ipsa labor cantantium alleviatur. Ab hac institutione Cluniacensis tantum conventus exceptus est, ubi hoc servari non potest, quia ad istud nec diurnæ horæ, nec nocturnæ visæ sunt posse sufficere.

Causa instituti hujus fuit, ut confusa distinctio cantantium, quam alii prius, alii posterius, et incipiebant, et finiebant, uniretur, et intellectus ipse, velut quodam communi silentio, simul pausando reformaretur, et par diurnarum, sive nocturnarum horarum, in superfluis et minus utilibus rebus prius expensa, in tam utili et cœlesti divino opere expendere.

II. Statutum est ne, propter ullam duodecim lectionum festivitatem, Dominicale officium intermittatur, illis festivitibus exceptis, quæ ex more in cappis, vel albis fiunt, et quæ proprietatem nocturni cantus habent, hoc est integra responsoria, et exceptis octavis apostolorum Petri et Pauli, et Assumptionis sanctæ Mariæ. Præter ista, quæ excepta sunt, si duodecim lectionum festivitas die Dominica occurrerit, octo primas lectiones cum responsoriis suis dies Dominica obtinebit. Reliquas quatuor cum matutinis, Laudibus et Missa tantum matutinali sibi sancti illius commemoratio vendicabit.

Causa instituti hujus fuit, quia frequentes, ac diversis occasionibus antiquis festis novæ superadditæ solemnitates, immensam illam Dominicæ resurrectionis gloriam, nostræque per ipsam, et futuræ resurrectionis beatam spem, quæ duo omnis Dominica dies commendat, pene assidue interpolabant, et lectiones atque cantus proprios ad Dominicam pertinentes, quandoque per quadriennium et quinquennium auferebant. Eapropter, ut sacrosanctæ Dominicæ diei reverentia, quantum rationabiliter fieri poterat, reformaretur, et aures Ecclesiæ nostræ evangelicis seu apostolicis, Veteris quoque Testamenti lectionibus, sive Dominicæ diei deputatis, non defraudarentur, hoc præceptum est.

III. Statutum est ut nulla prorsus solemnitas, die Dominica proveniens, commemorationem Dominicæ diei ad matutinos et ad vespervas impediatur.

Causa instituti hujus fuit, quæ supra, hoc est Dominicæ diei reverentia.

IV. Statutum est ut in die Dominica nemo in oratione genua flectat, exceptis genuflexionibus illis quæ a sacerdote ante et post missam fiunt, et illa, quæ ex longo jam usu pene ab omni Ecclesia observatur, quando in professione fidei ad missam cantatur *Et homo factus est*. Illa etiam, quam communicantes ante perceptionem corporis Domini observare solent. Sed et illa, quæ fieri solet ab iis, qui portanti Eucharistiam, quolibet in loco occurrunt, atque illis metanceis, quæ quotidiano usu in capitulo fiunt, et vulgo veniæ nominantur.

Causa instituti hujus fuit jam dicta reverentia Dominicæ diei, et universalis Ecclesiæ in canonibus decreta observatio.

V. Statutum est ut per omnia monasteria et ecclesias quæ ad Cluniacum pertinent, Transfiguratio Domini eo more quo Purificatio sanctæ Mariæ, excepta processione, cum lectionibus, responsoriis et officiis ad diem pertinentibus, celebretur.

Causa instituti hujus fuit ipsa admirabilis post nativitatem vel resurrectionem Christi, transfigurationis ejus; nulli alii diei solemnitati inferior, dignitas, et antiquus atque modernus multarum per orbem Ecclesiarum usus, quæ non minore quam Epiphaniam et Ascensionem Domini honore jam dictæ transfigurationis memoriam recolunt.

VI. Statutum est ut, dum major missa in conventu cantatur, nullus alicubi in toto monasterio missam cantet, quia occasione illarum missarum in tantum major et principalis missa negligebatur, ut vix quarta pars, cum eadem celebraretur, adesset.

Causa instituti hujus fuit, quod jam præmissum est, ne secretarum missarum occasione ea negligerentur, in quâ solemne sacrificium omnipotenti Deo non solum a sacerdote, sed et ab universa præsentia congregatione iis exceptis, qui nullo modo interesse possent, offerri a Patribus institutum est.

VII. Statutum est ut, paulo antequam jam dicta missa incipiatur, ad invitandum eos, qui extra ecclesiam per loca diversa hora illa dispersi sunt,

A privatis diebus aliquanto diutius duo signa pulsantur.

Causa instituti hujus fuit quia, ut præfatus sum, horis missam præcedentibus, per obedientias et per opera diversa dispersi fratres, tempore, quo missa cantabatur, ignorabant, et sæpe jam eam consummata, necdum coeptam esse putabant. Unde ne vel ipsi tam lucrosam animæ horam hac ignorantia amitterent, et laici extra manentes, aut peregrini undecunque convenientes, tempus illius solemnissimæ missæ ignorare possent, decretum est ut tali signo universi studiosi pariter ac desides ad conveniendum admonerentur.

VIII. Statutum est ut omnium monachorum Cluniacensium defunctorum anniversaria dies ab universis congregationis nostræ fratribus vigilia sancti Michaelis archangeli, more anniversariorum solemnium fiat, et vigilia Conversionis sancti Pauli aliud eodem modo anniversarium, pro omnibus utriusque sexus parentibus universorum fratrum congregationis nostræ.

Causa instituti hujus fuit ut licet quidquid ab Ecclesia Dei adhuc in terris posita pro defunctis fidelibus sit, nullo excepto, cunctis jam defunctis fidelibus, istoque adjutorio indigentibus prosit; tamen justum esse visum est ut super solita plus aliquid magis domesticis adderetur, quod ipsis specialiter, et cunctis, ut dictum est, hac cura indigentibus, universaliter subveniret.

IX. Statutum est ut prima Dominica Adventus Domini legatur principium Evangelii secundum Marcum, quod sic incipit: *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia propheta, et reliqua.*

Causa hujus instituti fuit quod ignotum ex quo tempore, et cujus instituto legebatur prius evangelium, et parum vel nihil ad diem Adventus Domini, quo per nativitatem suam mundo primo apparuit, pertinens, et magis passionis ipsius, quam incarnationis, vel nativitatis præcursioni congruens, hoc est: *Cum appropinquasset Hierosolymis, et venisset Bethphage ad montem (Matth. XXI).*

X. Statutum est ut universi fratres Cluniacenses, omni sexta feria, præter Nativitatem Domini, si eadem die occurrerit, ab adipe abstineant.

D Causa instituti hujus fuit inconveniens non parvum, quod non solum clerici, non solum laici, sed et ipsi pueri et infirmi totius Latinæ Ecclesiæ ab omni esu carnis, et solidæ vel attritæ et liquefactæ pro more jam antiquo ea die, ob reverentiam passionis Dominicæ, abstinebant, soli monachi jam dicti adipe et legumina sua infundebant, et eo frisa diversa fercula assumebant. Insuper autem tam absurdum hoc omnibus præter monachos videbatur, ut nec ipsi pauperes datas sibi talium ciborum reliquias comederent, sed aut in posterum diem reservarent, aut statim indignantes projicerent. Unde, ut tam indecens nota ab ordine nostro tolleretur, et Dominicæ passionis abstinentiæ publicæ reverentia, ab iis qui crucem Domini tollere magis,

quam eum sequi videntur, non infringatur, hoc A præceptum est.

XI. Statutum est ut ab omni mellis ac specierum cum vino cōfectione, quod vulgari nomine pigmentum vocatur, cœna Domini tantum excepta, qua die mel absque speciebus vino mistum antiquitas permisit, omnes Cluniacensis ordinis fratres abstineant.

Causa instituti hujus fuit aliquod, licet parvum abstinentiæ incrementum. Et non solum hoc, sed et vera Patris magni Benedicti, de mensura potus monachorum, ut notum est, loquentis. *Licet, inquit, legamus vinum omnino monachorum non esse, et reliqua. Quod si juxta hæc verba vinum omnino monachorum non est, quia tamen, fragiliores primis monachis posteriores fuerunt, vix indultum est, qua auctoritate, quave B ratione transmarina vel Orientalis species magno labore quæsita, multo pretio empta, vino pauperum et abstinentium monachorum postmodum admista est? Cumque velut ex magna condescensione infirmo discipulo Apostolus præcipiat, dicens: *Modico vino utere, propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates (I Tim. v)*, quid dicent monachi, non ægri, sed sani; non infirmi, sed robusti; non parvo, sed multo; nec solum multo, sed et mellito; nec solum mellito, sed et regiis speciebus vino cōfecto utentes? Et cum jam dictus ipsis et laicis præcipiat Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria (Ephes. v)*, quid fiet de monachis non solum ebrietatem non præcauentibus, sed ut magis eam provocent, peregrinis saporibus gulam C irritantibus.*

XII. Statutum est ut, exceptis infirmis et omnino debilibus, carnibus nullus vescatur.

Causa instituti hujus fuit ipsa Regulæ auctoritas, in qua hoc idem præcipitur, et ne sanus et integris viribus monachus carnem comedat, prohibetur. Insuper etiam quia nulla rationabilis causa mutandi hujus capituli inveniri poterat, sicut in quibusdam aliis ejusdem Regulæ olim mutatis capitulis a Patribus inventa est.

XIII. Statutum est ut, si vigiliæ festivitatum, quæ publica jejunia habent, die Dominica provenerint, Sabbato præcedenti jejunium observetur.

Causa instituti hujus fuit imprimis quidem reverentia et amor sanctorum, secundo tamen loco incongrua nec honesta nostræ consuetudinis ab aliarum Ecclesiarum usu dissonantia, quia et Romana Ecclesia, et aliarum Ecclesiarum universitas, nostris tantum exceptis, jejunia vigiliarum modo supra scripto servabant.

XIV. Statutum est ut jejunia regularia ab Idibus Septembris usque ad caput Quadragesimæ a nostris, semel in die comedendo, serventur, excepto festo S. Michaelis, et Dedicationis Ecclesiæ, et Apostolorum, extra Adventum, et Septuagesimam, provenientibus festivitibus abbatum Cluniacensium, octo diebus Natalis Domini, Epiphania prima tantum, die festo sancti Marcelli papæ et sancti Vin-

centii martyris, atque Purificationis sanctæ Mariæ. Conversione vero sancti Pauli jejunium non solvetur, quoniam de eodem apostolo alias aliis anni temporibus festivitates Ecclesia celebrat. Cathedra sancti Petri eadem jejunium relaxabitur, et etiam, quia infra Septuagesimam festivitas illa semper occurrit. Tunc vero post missam majorem statim Sexta cantabitur, et facto intervallo Nona sequetur.

Causa instituti hujus fuit multiplicitas noviter adinventarum festivitatum, quæ magis fortasse causa quorundam commodorum, quæ proferre nolo, quam amore sanctorum, acclamatione quoque velut indocti vulgi adaucta, majus jam dicti temporis spatium occupabant, et ex Regula injuncta jejunia, frequentatis bonis commestionibus, jam pene universa excluserant. Unde eodem modo servata-utrinque sobrietate res diffinita est, ut in duodecim lectionum festivitibus sanctis jam institutis honor non minueretur, et ex Regula præceptum jejunium, ex quanta rationabiliter parte fieri potest, servaretur.

XV. Statutum est ut omni die Adventus Domini, excepta prima Dominica, ab adipe, qui in duodecim lectionum festis in usu esse solebat, omnes abstineant; et nec in eisdem festis, quod similiter antiquo ex more fiebat, nec in ipso festo sancti Thomæ apostoli bis comedant.

Causa instituti hujus fuit ipsorum dierum ab omni pene Ecclesia solito major ob præparationem Domini Natalis servata abstinentia, ut sacros dies ipsos, quos multi alii majoribus jejuniis dedicant, nostri saltem mediocribus dedicarent.

XVI. Statutum est ut nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicuntur galabrui, vel isembrui, vestiatur, nec iis qui vocantur scalfarii, vel frisii, exceptis Anglis vel Angliæ affinibus monachis, neque illis, qui appellantur agnelini, exceptis Teutonicis et iis adjacentibus monachis: hac tamen conditione, si magis religioni congruentes nigri coloris vestes in regionibus suis invenire non potuerint.

Causa instituti hujus fuit, supra quam dicere velim, sicut et ipse vidi, talium vestium notabiliter inhonesta et turpis curiositas, qua olim multi nostrorum, non aliter quam sæculares homines sericis variis vel grisiis vestium generibus se comebant, et electo ad intimam cordis humilitatem designandam humiliore cunctis coloribus nigro colore, ipsa repugnante natura ornare se, velut sponsi procedentes de thalamo, summo studio contendebant. Versa res jam erat in habitum, nec in iis delinquere se. cæcati usu longissimo, sentiebant.

XVII. Statutum est ut nullus fratrum Cluniacensium, cattinis, sive aliis, quibus uti solebant, peregrinis pellibus, induatur, nec prorsus quibuslibet, exceptis arietinis, sive agninis, atque caprinis pellibus, et ad coopertoria facienda solummodo, sicut hoc magis placuerit, putosiorum, et, juxta aliorum linguam, vesonum pellibus.

Causa instituti hujus fuit multa, ut supra de pan-

nis dictum est, castinarum, sive aliarum pellium A notabilis et damnabilis curiositas, quæ in tantum, ut ipse novi, processerat, ut Gallicanorum cactorum pellibus contemptis, ad Iberorum vel Itatorum catos, religiosorum hominum curiositas transmigraret. Nil se habere non parva piorum, eis que adhærentium multitudo putabat, nisi ex pilosis illis et condensis Numantinorum, hoc est, juxta modernos, Amorensium cactorum pellibus contexto multi pretii coopertorio, lectus et muniretur pariter et ornaretur. Quod malum paulatim succrescens, ad hoc jam pervenerat, ut fere centum solidis empta coopertoria, addito quoque vestium non mediocri pretio, ditiores domos congesto multo alieni æris debito, non parum gravarent, pauperiores pene omnino pessumdarent.

XVIII. Statutum est ut nullus scarlatas, aut baracanos, vel pretiosos burellos, qui Ratisboni, hoc est apud Rainesbors fiunt, sive picta quolibet modo stramina habeat, sed solummodo cilicium superjectis tantum duobus mediocri pretii pannis, qui albi et nigri, et ex utroque misti coloris sint; et qui non duplices, aut quadruplices, seu multiplices, ut a quibusdam fieri solet, sed simplices fratribus supponantur.

Causa instituti hujus fuit, ut in aliis vestium generibus damnata curiositas etiam a lectis monachorum removeretur, maxime cum ante tempora S. Hugonis, non nisi cilicio, superposito tantum uno et simplici panno aliquis uteretur.

XIX. Statutum est ut in infirmaria Cluniacensi, quæ quinque habitaculis sub uno tecto divisim distinguitur, tali discretione silentium teneatur, ut in ea parte, in qua fratres defunguntur, quæ media est, et in illa quæ superior a parte meridiana est, silentium et collocutio antiquo more servetur; in tribus vero aliis claustris regularis silentium teneatur. Sic in cella novitiorum et adjacenti claustrisive officinis, exceptis novitiis, et eorum magistro, qui ubi et quando loqui solent, loquentur; exceptis etiam episcopis et abbatibus supervenientibus majore priore, et subprioribus ordinis custodibus, qui in partibus illius cellæ novitiorum, et ipsi loqui poterunt, et in præsentia tantummodo eorum alii. In operatoriis vero universis continuum teneatur silentium, excepto uno tantum magistro uniuscujusque operatoriæ domus, et exceptis operariis novæ ecclesiæ et operatoriis ipsorum. Teneatur, insuper claustris silentium in cœmeterio, et claustris cœmeterii, in sacristiis omnibus, et via quæ ad domos superiores ducit, quæ juxta majorem ecclesiam sunt et in adjacentibus locis, exceptis supradictis abbatibus et prioribus, quibus in partibus illis loqui supradicto modo licebit.

Causa instituti hujus fuit summe necessaria in omni religione silentii utilitas, sine quo modis congruis observato, nec dici religio, nec esse potest. Cujus laus in Scripturis sanctis tanta est, ut inter innumera ejus præconia, de illo etiam magnus pro-

pheta Isaias dicat: *Cultus justitiæ silentium* (Isa. xxxii). Quod quia Cluniaci, propter frequentiam negotiorum et multitudinem supervenientium, valde ex aliquanto tempore corruptum fuerat, necessarium visum est ut hic modus silentii, sicut supra distinctus est, institueretur.

XX. Statutum est ut quadragesimali tempore additis ad silentium tribus diebus, hoc est tertia feria, et quinta et Sabbato, quibus in claustris juxta morem pristinum locutio esse solebat, continuum per totam Quadragesimam silentium teneatur.

Causa instituti hujus fuit tam sanctorum dierum reverentia, quia non plene religiosum videbatur, ut illis summæ abstinentiæ, et omnium virtutum diebus, virtus silentii colloquiis non valde necessariis publice interpolaretur.

XXI. Statutum est ut de usitatis in claustris binis locutionibus, secunda omni totius anni tempore subtrahatur.

Causa instituti hujus fuit nulla prorsus ejus utilitas, nulla necessitas, a quibus aliquando horam diei apud religiosos vacare, non solum otiosum, sed etiam perniciosum. Occupat enim illius temporis spatium inutilis, imo noxia loquacitas, quod modo sibi assumit lectionibus et cantibus divinis salubris taciturnitas.

XXII. Statutum est ut silentium ad mensam sicut in regulari refectorio ubique et ab omnibus teneatur. Sed, si extra refectorium regulari comedenti quilibet superveniret, surget; cumque invitabit, loquetur, et stando, quantum necesse fuerit, postquam resederit, ut prius tacebit.

Causa instituti hujus fuit Apostolus etiam laicis præcipiens: Unusquisque panem suum cum silentio manducet. Etiam S. Benedictus monachis imperans et dicens: *Summum fiat silentium ad mensam*; etiam antiqui seu moderni temporis religiosi, qui ubicunque comedant, rigorem silentii nullo relaxant. Nec honestum est Cluniacensibus videri minus religiosos, per quos in Galliis, Germania, Anglia, Hispania, Italia, ac tota fere Europa a multis annis arefacta religio refloruit, multorumque inveteratus tepor, divina præeunte et comitante gratia, recaluit.

XXIII. Statutum est ut in claustrum, vel in reliquas regulares domos nullus clericorum aut laicorum ingrediatur, nisi aut causa operis alicujus, aut causa videndi domos, ut honesti hospites facere solent, aut causa medendi infirmis in infirmaria jacentibus.

Causa instituti hujus fuit clericorum, aut laicorum, et maxime famulorum, adeo frequens per claustrum, quibuslibet de causis, transitus ac regressus, ita ut pene in stratam publicam claustrum vertisse, et in eundo ac redeundo, fere jam a monachis nihil distare viderentur.

XXIV. Statutum est ut infirmis ipsis, vel quibuslibet in infirmaria comedentibus, nullus, ut fieri solebat, famulorum laicorum serviat, sed monachi tantummodo, aut conversi barbari.

Causa instituti hujus fuit honestior conversorum A quam sæcularium famulorum cum monachis cohabitatio, et ne materiam furandi ea quæ de mensa in infirmaria comedentium supererant, servientes fratribus conversi haberent sicut priores famuli, quæcunque palam vel furtim fratribus subripere poterant, uxori, filiis, ac quæcunque familiolæ suæ in burgo constitutæ deferre solebant. Præter hoc, et illud in causa fuit, quod secreta monastici ordinis, aut disciplinas regulares, qua utpote in regulis officinis assidue commanentes, vel videbant, vel ab aliis audiebant, more sæcularium sæcularibus vulgantes detegebant.

XXV. Statutum est ut loco famulorum, qui mane vociferando fratres in infirmaria jacentes inhoneste ad missam vocare solebant, scilla ad hoc in sublimi B infirmariæ loco suspensa pulsetur.

Causa instituti hujus fuit, quia aptius et honestius visum est ut fratres in infirmaria dormientes signi ubique usitati sono excitarentur, quam incongruo in summi silentii tempore verbo, ut sæpe contingit, terrerentur.

XXVI. Statutum est ut meridianæ jejuniorum, quæ in æstate post Sextam fieri solent, momentaneæ, et simulatiæ, dimittantur, et pro spatio illius temporis quod inutiliter expendebatur, fratres in claustris sedeant, et legant, aut missas cantent, aut aliquid necessarii operis agant.

Causa instituti hujus fuit ipsa, ut dictum est, inutilis occupatio temporis, quia pro more antiquo C diebus jejunii, quæ in æstate proveniunt, necesse erat fratribus ante missam et mensam, non ad dormiendum, vel quiescendum, sed ad dormitionem et quietem simulandam, se exspoliare, discalceare, vel ut longo somno seipsos in lectis componendo, et bene operiendo præparare. Et quidem antiquus monachorum mos erat jejuniorum diebus detrimenta usitati somni congruenti dormitione ante mensam compensare. Unde Hieronymus: *Sæpe vacuo ventre dormiendum est.* Sed quia sequentes monachi antiquis curiosiores, physicæ sectatores, ventre vacuo dormire inutile corpori judicaverunt, ad eam breviter meridianos jejuniorum somnos redegerunt, ut meridianæ quietis nullam veritatem, sed solum veritatis simulacrum retinerent. Adde D bant (quod salva pacè eorum loquor), jam dictæ simulationi magis ridendam superstitionem, ut velut graviter dormientes prolixiore sonitu signi excitarentur, et quasi longa lectorum revolutione hispidi et incompti manus abluerent, capita comerent, et omnem prorsus solemnitatem longissimæ meridianæ explerent. Unde judicatum est ut corporis tam inutili labori inserviens, lectionibus, cantibus, et sacrificiis divinis seu quibuslibet utilibus exercitiis impenderetur.

XXVII. Statutum est ut non vasis illis vinariis, quæ justitiæ vocantur, sicut olim facere cogebantur, sed propriis scyphis unusquisque bibat, eo tempore quo post Nonam ad potum fratres pergere solent.

PATROL. CLXXXIX.

Causa instituti hujus fuit ipse ineptus, et omnibus displicens bibendi modus, quo urgebantur fratres scyphis depositis, justitiis bibere, nec in ipso muscarum tempore, quid intus lateret discernere.

XXVIII. Statutum est ne calcearios cum corrigiis, quia inutiliter laboriosum erat, Sabbato abluant.

Causa instituti hujus fuit quia olim ubicunque necessitas occurrebat, sub dio operantes, et pluviis et lutos diebus monachi calcearios suos, ipsa operis necessitate cogente, luto plerumque infectos, ad claustrum revertentes, lavabant. Inde superstitio descendens, cum illi hoc ex necessitate facerent, et illos qui per annum et biennium de claustris nusquam procedentes, sua et mundissima et nova calceamenta lavare quidem, quia necessarium non erat, non compellebat, sed duorum tantum digitorum extremis summitatibus duabus aut tribus aquæ guttulis infundere imperabat.

XXIX. Statutum est ut fratres equitantes froccum simul et cappam ferre non compellantur, sed aut frocco simplici, aut cappa tantummodo, si voluerint, induti iter faciant.

Causa instituti hujus fuit vestium ipsarum munditia, ne, ut fieri solebat, fratrum claustra ingredientium frocci et tunicæ luto, pluviis vel lutos diebus contracto infesti ac sordidi apparerent, et insuper labor itineris alleviaretur, et antiquus de hac re utiliter institutus modus reformaretur.

XXX. Statutum est ut morem veterem, quo sine involucris crurum leuca plus una æquitare prohibebatur, tenere, si voluerint, non cogantur.

Causa instituti hujus fuit quia nulla ratio apparebat, qua cogerentur absque necessitate quibuslibet involucris crura involvere, et quod necessitatis tantum causa permissum fuerat, sine ulla necessitate portare.

XXXI. Statutum est ut psalmi illi, qui a, *Deus, auribus nostris*, incipiunt, post orationem quæ sit ante vespas decantari solent, in omni XII lectionum festivitate intermittantur.

Causa instituti hujus fuit, laboriosa, imo pluribus odiosa psalmodiarum familiarium paulatim multis de causis adaucta multiplicitas. Quæ quia multos gravabat, multorum et totius pene conventus postulatione in hac parte immutata est.

XXXII. Statutum est ut defunctis fratribus nostris, universis scilicet professis, die anniversarii, quo recitari nomina eorum a lectore, sicuti mos est, in capitulo solent, quinquaginta præbendæ dentur, tali conditione, ut sive plura sint, sive minus, quam quinquaginta, ultra numerum jam dictum nec augeantur præbendæ, nec minuantur.

Causa instituti hujus fuit mira virtutum discretio, quia difficile visum est, et etiam importabile, ut si multiplicitas defunctorum usque ad octogenarium et centenarium, aut forte infinitum numerum, assidue decedentibus fratribus se extenderet, quod pari modo præbendarum numerus. Nullus enim

monasterii substantia, si a prioribus institutus mos servaretur, diu ad hoc sufficere posset. Raris tamen adhuc diebus defunctorum fratrum nomina usque ad quinquagenarium numerum perveniunt.

XXXIII. Statutum est ut quidquid de mensa quotidiana a fratribus superest, eleemosyna communis accipiat.

Causa instituti hujus fuit, quia contra morem pene omnium tam religiosorum quam sæcularium, si tantum de pane cuilibet fratri superesset, quod panis more absque casu in mensam subsistere posset, non eleemosynæ, sed custodi rectorii, ut servaretur in crastinum, reddebatur. Quidquid autem vini supererat exceptis quibusdam jejuniorum diebus, et die, qua frater defunctus tumulabatur, custos vini in crastinum similiter reservabat. Hoc quia inhonestum videbatur, et ut insuper id eleemosynæ adderetur, omnes absque aliqua exceptione mensarum, rectorii atque infirmariæ reliquæ eleemosynæ datæ sunt.

XXXIV. Statutum est ut dies rasurarum aliter ex parte, quam fieri solebat, immutarentur ita ut prima rasura fieret die præcedente vigiliam Natalis Domini. Secunda propter assiduam mutationem quadragesimalis initii, juxta domini abbatis aut prioris dispositionem, medio vel congruo die inter jam dictam rasuram Natalis Domini et primam Dominicam Quadragesimæ fiet: quæ secunda rasura nunc maturius, nunc tardius occurrit, sed quando major quinque, quando minor trium hebdomadarum est; tertiâ, Sabbato præcedente eandem primam Dominicam Quadragesimæ; quarta feria tertia hebdomadæ Palmarum; quinta, Sabbato Paschalis Dominicæ, qua cantatur, *Jubilate Deo*; sexta, feria sexta ante Pentecosten et natalem apostolorum Petri et Pauli, sed quando hæc prolixitas temporis exegerit; (*septima deest*) octava, die præcedente vigiliam apostolorum Petri et Pauli; nona, vigilia sancti Jacobi Apostoli; decima, die præcedente vigiliam Assumptionis beatae Mariæ; (*undecima deest*) duodecima, vigilia sancti Michaelis. Tertia decima, vigilia Omnium Sanctorum. Quarta decima, vigilia sancti Andree Apostoli.

Causa hujus instituti fuit earumdem rasurarum importuna, et fratribus, maxime in hieme, molesta frequentatio.

XXXV. Statutum est ut nullus in monachum Cluniacensem recipiatur absque Cluniacensis abbatis præcepto et permissione, sicut mos est, nisi ad succurrendum, exceptis magnis et utilibus personis, quæ si differrentur, levitate fortassis animi retrocederent; nec in incepto conversionis proposito permanerent.

Causa instituti hujus, imo renovatæ institutionis fuit frequentissima inutilium personarum per cuncta pene Cluniacensia loca, et indiscreta susceptio. Qua indiscreta susceptio nunc rusticorum, nunc infantium, nunc senum, nunc stultorum, nec ad aliquod opus utilium, eo jam res pervenerat, ut

talium personarum jam fere major numerus haberetur, et frequentia, ac nefanda mala ab eis commissa, quæ quia etiam relatu inhonesta sunt reticeo, pene assidue a diversis terrarum partibus audirentur.

XXXVI. Statutum est ut nullus etiam ex concessione futurus monachus regularibus usque ad xx annos vestibus induatur.

Causa instituti hujus fuit immatura nimisque celer infantium susceptio, qui antequam aliquid rationabilis intelligentiæ habere possent, sacræ religionis vestibus induebantur, et admisti aliis puerilibus ineptiis omnes perturbabant, et ut quædam taceam, et multa breviter colligam, et sibi nihil pene proderant, et aliorum religiosum propositum non parum, imo quandoque plurimum, impediebant.

XXXVII. Statutum est ut pro annua et regulari probatione, saltem menstrua, hoc est, unius mensis probatio erga novitios observetur, antequam voto promissæ obedientiæ astringantur.

Causa instituti hujus fuit quia annua et ex Regula præcepta probatio discretionem succedentium Patrum temperata ad hoc devenerat, ut non dico annus, non dico dimidius, sed nec mensis, nec hebdomada, nec aliquando erga novitiorum probationem dies integra servaretur. Quod quia omnino, et contra rationem et contra Regulæ decretum erat, quæ præcipit probari spiritus, si ex Deo sunt (*I Joan. iv*); visum est esse rationabile, ut unius saltem mensis novitiorum probatio observaretur, tali modo ut frocco tantum induti, et ut alii regulariter rasi ac tonsi, absque verbi vel scripti alicujus professione, tam in cella novitiorum quam in claustro, cum cæteris ex more permaneant. Si finito mense vel verbo coram priore ac fratribus, et scripto coram domino abbate stabilitatem suam firmaverit, et obedientiam professus fuerit, corpori monasterii, juxta verba Regulæ societur. Si vero infra jam dictum mensem recedere voluerit, facultas ei libera concedatur.

XXXVIII. Statutum est ut modo, quo prædiximus, extra Cluniacum novitii recepti usque ad primum, vel secundum, aut plus tertium annum ad benedicendum Cluniacum adducantur, nec interim, sicut usus Cluniacensis exigit, et ad ordines ecclesiasticos ascendant, et missam ante ordinati cantent, aut extra claustrom curam alicujus obedientiæ administrant.

Causa instituti hujus fuit, nimis tardus ad Cluniacum novitiorum extra Cluniacum susceptorum adventus. Unde lex talis data est, ut quia priores parcentes sumptibus, per x, aut xv, sive vel xxx, quandoque annos novitios Cluniacum ducere et mittere differebant, saltem præscripta lege coacti eos vel ad benedicendum, vel si extra benedicti fuerint, ad obedientiam rursus in Cluniaco coram fratribus adducant vel mittant.

XXXIX. Statutum est ut antiquum et sanctum

opus manuum, vel in claustris ipsis, aut ubi honeste remoto conspectu sæcularium fieri poterit, ex parte saltem aliqua restauretur, ita ut omni tempore præter festivos dies, quibus operari non licet, quolibet semper fratres utili opere exercentur.

Causa instituti hujus fuit, quia otiositas, juxta Patrem Benedictum inimica animæ, in tantum magnam partem nostrorum, eorum maxime qui conversi dicuntur, occupaverat, ut in claustris, vel extra claustra, præter paucos legentes, et raros scribentes, aut adhærentes claustris parietibus dormitarent, aut ab ipso, ut sic dicam, ortu solis usque ad ejus occasum, imo fere mediam noctem, quibus impune licebat, totam pene diem vanis, otiosis, et (quod pejus est) plerumque detractoriis verbis consumerent.

XL. Statutum est ut nullus priorum, nullus aliorum iter faciens, ducat secum plus quam tres equituras, vel si prior ordinis fuerit, quatuor, aut plus quinque: et hoc tam propter honestatem aut testimonium societatis, quam propter officia ecclesiastica studiosius decantanda.

Causa instituti hujus fuit, ne fastus vel curiositas in ministris, vel iter agentibus notaretur, et monasteriorum, vel quorumlibet hospitem gravamen, quantum posset fieri, vitaretur.

XLI. Statutum est ut ubicunque facultas loci permiserit, exceptis decanis, XII fratres constituantur addito tertio priore, plerumque ordinem teneant.

Causa instituti hujus non est necesse scribere, quia patet omnibus.

XLII. Statutum est ut ubi XII fratres esse non potuerint, saltem in refectorio et dormitorio semper, in claustro vero ab hora vespertina usque ad horam tertiam alterius diei, perfectum silentium teneatur. Nam quod universaliter in omnibus Ecclesiis semper et ubique teneri debeat, certum est.

Causa instituti hujus ut, si fratres in talibus locis plenum ordinem tenere aut non possent, aut nollent, saltem aliquam umbram, vel vestigium, vel particulam ordinis retinerent, ne integra die nugacibus verbis aut rebus vacantes, in nullo a sæcularibus differre viderentur.

XLIII. Statutum est ut nullus nostrorum ad sacerdotium provehatur usque ad xxx vel saltem xxv annos.

Causa instituti hujus fuit ut, juxta decreta sacerdotum canonum, ne adolescentes, ne illitterati, ne illi, qui nondum capere possunt, quantum, quam divinum, quam excellens sit sacerdotale officium, ad sacra illa cœlestia, magis temerarii præsumptores, quam digni administratores accederent.

XLIV. Statutum est ne quis terras, vel thesauros Ecclesiarum dare, vendere, commutare, pro vadium alicubi, vel apud aliquem sine domni abbatis præcepto vel consilio deponere, vel impignorare audeat. Quod si fecerit, a fratrum suorum et

A totius Ecclesiæ communionem alienum se esse cognoscat.

Causa instituti hujus fuit audita et cognita quorundam priorum temeritas, qui aliquando ita fecisse probati sunt.

XLV. Statutum est ut clericorum aut laicorum ad nos non pertinentium homines vel servi domorum Cluniacensium procuratores cellarii vel præpositi nullatenus fiant.

Causa instituti hujus fuit frequens damnorum experientia, quæ a talibus vel talium occasione, plerisque monasteriis Cluniacensibus illata sunt.

XLVI. Statutum est imò renovatum, ut nullus priorum, de prioratu ad alterum prioratum translatus, famulum aliquem ad sibi commanendum de priore loco adducat.

Causa instituti hujus fuit sinistra quarundam rerum, nec non dicendarum suspicio, imò magis probatio, quæ etsi olim in his famulorum de locis ad loca translationibus provenerint, hoc decreto, quantum fieri potuit, provisum est ne de reliquo provenirent.

XLVII. Statutum est ne sanctimonialibus aut conversis mulieribus juxta domus monachorum infra duas leucas ad minus habitatio aliquatenus concedatur.

Causa instituti hujus fuit ne, in quibus maxime cavendum est, contra apostolorum præceptum locus diabolo daretur, sed ut cum fomite iniquitatis omnis ejus etiam suspicio tolleretur; impulit magis ad hoc instituendum quorundam temeritas, qui mulieribus sanctimonialiam vel conversionem professis terrarum pecuniæ gratia habitacula juxta domos parare jam cœperant.

XLVIII. Statutum est ne hi qui vocantur familiares, hoc est nec monachi nec conversi, quorundam monasteriorum pessimi destructores, nec etiam pro maximo lucro alicubi recipiantur.

Causa instituti hujus fuit familiarium illorum multis nota perversitas, qui nec Deo servientes, nec manibus operantes, nec aliud utile domibus providentes, ad garriendum, ad detrahendum, ad dissipandum, quæ poterant, in quibusdam monasteriis et alebantur et vestiebantur.

D XLIX. Statutum est ne quis fratrum nostrorum, in propriis saltem locis sine lumine noctibus dormiat. Qui, si adeo pauper fuerit ut propriam lucernam in dormitorio suo providere non possit, illam quæ in ecclesia fuerit, accipiat, et ad dormitorium transferat.

Causa instituti hujus fuit ut filii lucis semper in luce etiam corporali conversentur, quia, juxta Apostolum, de spirituáli loquentem: *Omnes filii lucis estis, et filii diei; non sumus noctis neque tenebrarum (I Thess. v)*. Quod licet, ut dixi, de illa spirituáli luce dicat, hoc ipsum de corporali tamen simul et spirituáli, ait Dominus: *Omnis qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem; ut non arguantur opera ejus; qui autem facit veritatem, venit*

ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta (Joan. III).

L. Statutum est ut sex diebus infra octavas Assumptionis sanctæ Virginis Matris Domini, et eodem modo infra octavas apostolorum Petri et Pauli, XII lectiones ex Evangelio, XII aliæ ex prophetis, vel ex prophetis libris, aut Actibus apostolorum, vel Epistolis eorum, sicut a me excerptæ sunt, ad majorem missam legantur. Infra octavas scilicet sanctæ Mariæ sex ex Evangelio, et iterum sex ex prophetis, sicut dictum est, aut prophetis libris. Infra octavas vero apostolorum, sex similiter ex Evangelio, et sex ex Actibus apostolorum, vel Epistolis eorum.

Causa instituti hujus fuit specialis, quem, post Salvatorem nostrum, erga sanctam matrem ejus, et erga sanctos apostolos Petrum et Paulum habere debemus, amoris affectus; et quia ad eorum venerationem et amorem non adeo plerosque audientium accendebant toto pene anno frequentatæ, quantum rarius auditæ lectiones.

LI. Statutum est (quod tamen antiquum, sed neglectum erat) ne quis fratrum a communi refectorii mensa surgentium, ante a choro ecclesiæ, quem ex more omnes ingredi debent, discedat, quam similiter omnes pro perceptis beneficiis omnium bonorum benigno largitori usque ad ultimum *Benedicamus*, gratias agat, excepto mensæ lectore, vel ejus custode, si custodiæ idem lector deputatus fuerit.

Causa instituti hujus fuit quod ecclesiam plerique, imo multi fratrum, post mensam cum conventu ingredienti statim a choro, levi qualibet ex causa recedebant, nec debitas cum fratribus suis Deo gratias agebant.

LII. Statutum est ut magnæ illi coronæ, ex ære, auro, argenteoque elegantissime compositæ, quæ in medio chori forti catena sustentata dependet, accensi cerei non imponantur, nisi in quinque præcipuis festis, et festo Dedicationis ecclesiæ et Omnium Sanctorum. In reliquis vero festivitibus, quibus accendi solebat machina illa ferrea, quæ vulgo *erza* vocatur, pro illa lampadibus vitreis illustretur.

Causa instituti hujus fuit, superflue, et velut ex adipe prodeutes, cum non nisi ex macie procederent, expensæ, et nimis frequens ac viliores reddens dignitatem solemnitatum, cereorum illorum super coronam accensio, quia, juxta antiquorum sapientium dicta, nihil tam charum et pretiosum est, quod assiduitate non vilescat.

LIII. Statutum est ut pars illa novi monasterii, quæ ad sinistram partem post chorum sinistram est, clericis vel laicis non pandatur, nec quibuslibet, ut fieri solebat, præter monachos, ad eam aliquo tempore accessus sit, exceptis Dominicis diebus, et solemnibus Ecclesiæ festivitibus: et hoc tantum a principio horæ tertie usque ad finem majoris missæ. Excipitur nox Nativitatis Domini, et

nox apostolorum Petri et Pauli, et etiam nox illa, quæ ad Vincula sancti Petri dicitur. Excipiuntur et peregrini omnes qui causa orationis vel oblationis altare majus, aut matutinale adire voluerint.

Causa instituti hujus fuit ut quia fratres præter veterem ecclesiam S. Petri non habebant ubi quædam sacra et secretiora ad religiosos homines pertinentia exercere valerent, jam dictam illam novæ ecclesiæ partem sibi diebus et noctibus vendicarent; ubi sancta et secreta orationum aromata Deo assidue accenderent, frequentibus metancæis vel genuflexionibus pio Conditori supplicarent, ac tribus sæpe flagellis vel ob pœnitentiam, vel ad meritum augendum corpus attererent et his ac similibus sacris studiis velut in eremo, ab hominum remoti conspectibus, incessanter se suosque Domino commendarent.

LIV. Statutum est ut ad altare matutinalis missæ quod est consecratum in honorem B. Mariæ, de eadem Matre Domini missa quotidie secreto decantetur.

Causa instituti hujus fuit, ut quotidiana ad Dominum oblatione Mater quoque Domini specialiter honoraretur, et ipsa ad subveniendum specialibus post Dominum servis suis talibus obsequiis animaretur.

LV. Statutum est ut conventus, qui, domno abbate in capitulum veniente, ex antiquo more non solum ei assurgere, sed et per omnes inferiores gradus ad terram usque descendere solebat, assurgat quidem reverenter, sed scamnum subpedaneum descendendo non transgrediatur.

Causa instituti hujus fuit quia, licet ex multo et magno, quem semper Patribus suis Cluniacenses fratres exhibent, amore et reverentia, hoc ab antiquis et bonis viris decretum sit, visum et tamen parcendum esse in hoc labore multitudini maximæ propter senes et debiles, quorum major in eo tempore numerus ccc, vel cccc fratribus erat, quam priore illo inter fratres sexaginta, aut ad plus octoginta.

LVI. Statutum est ut parvi scholares, dum ad suffragia sanctorum orationes dicuntur, neque in refectorio, juxta morem antiquum, comedentes stare compellantur.

Causa instituti hujus fuit ne ea debiliore ætati necessitas imponatur, quæ a fortiore non exigitur, cum pius Pater Benedictus de hujusmodi dicat: *Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in iis ætatibus, senum videlicet et infantum, tamen et ipsa auctoritas Regulæ eis prospiciat*

LVII. Statutum est ut in festivitibus XII apostolorum, *Credo in unum Deum*, ad missam majorem dicatur, sive ad alias quaslibet missas, quæ extra conventum cantantur.

Causa instituti hujus fuit aliarum Ecclesiarum, et pene omnium rationabilis mos, quem ab antiquis Patribus institutum retinent, ut in illorum festis

professionem fidei Christianæ decantent, super quos et per quos principaliter post Christum fides Ecclesiæ fundata est, scribente hoc idem magno apostolo Paulo Ephesiis, cum dicit: *Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum* (Ephes. II), et reliqua.

LVIII. Statutum ut solempni nocte Natalis Domini ad missam de luce cantetur prosa, cujus initium, *Cæleste organum*.

Causa instituti hujus fuit quia illius cujus principium erat; *Nestra tuba*, series verborum incomposita, nihil pene ad Nativitatem Salvatoris perti- nens, longe amplius incomptiore cantu, cunctis hoc advertentibus displicebat.

LIX. Statutum est ut quatuor primis hebdomadi- bus Quadragesimæ antiphonæ, quæ in quinta feria ad *Benedictus*, et ad *Magnificat*, dici consueverant, mutarentur, et pro illis aliæ cantarentur: Quinta feria primæ hebdomadæ ad *Benedictus*: *Si manseritis in sermonem meo*; ad *Magnificat*: *Cognoscite veritatem*. Quinta feria secundæ hebdomadæ ad *Benedictus*: *Non possum a meipso*; ad *Magnificat*: *Non quero voluntatem meam*. Quinta feria tertiæ hebdomadæ ad *Benedictus*: *Operamini non cibum qui perit*; ad *Magnificat*: *Hoc est opus Dei*. Quinta feria quartæ hebdomadæ, ad *Benedictus*: *Non potest Filius a se facere quidquam*; ad *Magnificat*: *Pater diligit Filium*.

Causa instituti hujus fuit, quoniam antiphonæ quæ prius dicebantur, aliorum temporum erant; et cum alio tempore cantarentur; velut mutuo acceptæ rursum in Quadragesima cantabantur, hoc est, *Pater Abraham*; *Fili, recordare*; *Exibant autem demonia a multis*; *Cum sol autem occidisset*; *Propheta magnus surrexit in nobis*; *Accepit omnes timor*. Et quod magis absurdum erat, quinta feria primæ hebdomadæ dicebantur antiphonæ: *Missus sum ad oves*; *O mulier, magna est fides tua*. Quæ antiphonæ statim sequente Dominica secunda, ex Evangelio ipsius Dominicæ iterum cantabantur. Quod sicut a quibusdam prioribus accepi, idcirco contigit, quia jam dictæ feriæ quintæ antiquitus evangelia propria, ex quibus exceptæ antiphonæ cantarentur, minime habebant: quæ a posterioribus Patribus, et erga divina officia studiosis de Evangelio Joannis postmodum excerpta sunt. Unde postquam illæ quintæ feriæ propria evangelia habere cœperunt, antiphonæ novæ de ipsis quoque evangelis factæ sunt.

LX. Statutum est ut sicut ex consuetudine, aliæ horæ sanctæ Virginis matris Domini in ecclesia infirmorum, quæ in honore ipsius consecrata est, quotidie decantantur, et ejusdem ibi completorium cantaretur, et in omnibus horis ante psalmos præmitteretur versus: *Memento, salutis auctor, cum Gloria sua*.

Causa instituti hujus fuit honor matri Domini super omnem creaturam singulariter exhibendus, et ut, quia ejus horæ in conventu publico propter

fratrum numerositatem, et officiorum multiplici- tatem, brevitatem temporis prohibente cantari non poterant, saltem in capella ipsius a paucioribus ex integro cantarentur.

LXI. Statutum est ut regularis Prima, et Prima S. Mariæ diebus privatis a festo Omnium Sancto- rum usque ad Pascha, quæ ex antiquo more post præmissos matutinos, et post finitam aliam psal- modiam in capella infirmorum ante adventum con- ventus profunda nocte decantabantur, usque ad lu- cis ortum, et signi, quod in infirmania pulsari mane- solet, sonitum differantur.

Causa instituti hujus fuit, quia et frequenter psal- modia ab infirmis nondum pro sui prolixitate ex- plicita, conventus superveniens eosdem infirmos, imo universos, quos in illa ecclesia offendisset, ex- pellebat; et quia frequenter media fere nocte, sole adhuc sub terris profundissime occultato, canta- bant: *Jam lucis orto sidere*. Unde ne tantum men- dacium a filiis veritatis coram Deo ulterius pro- ferretur, et ne verba Dominum precantium ac lau- dantium discordarent, institutum est. Quod si quis objiciat, cur non et in cæteris, in quibus consimi- lis nota mendacii invenitur, istud correctum est, quando multa adhuc nocte cantatur: *Aurora lucis rutilat*; et: *Aurora jam spargit polum*; et: *Lux in- trat*; *Albescit polus*, et multa in hunc modum, re- spondeo velle me quidem valde, ut talia cuncta, si cum pace fieri posset, apud nostros et ubique cor- rigerentur, sed quia, ut æstimo, hoc non potest fieri, verbis Magni Gregorii papæ utar: *Si non possum de agro Dominico multos reportare manipu- los, saltem paucos, saltem duos, saltem unum feram*.

LXII. Statutum est ut quando fratres infirmi oleo sacro ex more ecclesiastico inunguntur, non aurea vel argentea crux eis ad adorandum offeratur, sed lignea, quæ imaginem Domini crucifixi pictam ha- bet, et de ipso Dominicæ crucis ligno particulam cum auro aptatam, et sub pedibus picti crucifixi eidem cruci insertam.

Causa instituti hujus fuit quia rationabilius et de- votius visum est, ut non de quolibet alio metallo, aut de alia qualibet re, sed de eadem ligni materia, quo Salvator crucifixus est, crux facta ægro præ- sentaretur, et in verbis ipsis, quæ dum adoratur, decantari solent, nulla vel modica falsitatis nota re- prehenderetur. Nam non dicitur, ecce aurum cru- cis, ecce argentum crucis; sed: *Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit, venite adoremus*. Utique verum est, quia non in auro, neque argento, sed in ligno Christus crucifixus est. Non tamen hoc di- cens, cruces ex auro vel argento ad honorem Do- minicæ crucis factos condemno, vel reprehendo, quod ore catholico maxime approbandum et laudan- dum est. Sed aliud est metalli pretiositas, quæ men- tes simplicium excitat ad majorem sacræ crucis venerationem; aliud ligni utilitas, quæ spiritualium animos commovet ad vehementiorem erga crucem

et crucifixum devotionem. Unde ut magis mens devota in amorem Salvatoris passionis accenderetur, particula de ipsius primæ crucis ligno, ut jam dixi, pedibus picti crucifixi supposita est, quæ statim post pedum osculum, oculis, animo et ori crucem adorantis et osculantis infirmî se offert. Hanc tamen ligneam crucem, quam ego hoc, quem dixi, intuitu isto, quem præscripsi, modo aptari feci, non jam mortuis, sed morientibus ad adorandum deferri decretum est. Quod sicut Cluniaci a me factum est, sic ubi fieri potuerit apud nostros, licet præcipere verear, opto tamen ut fiat.

LXIII. Statutum est ne staminæ, quæ ex more antiquo, propter graviora quælibet fratribus acrius flagellandis scindi solebant, et usque ad cingulum violenter detrahi, ulterius scinderentur, sed staminia integra manente, verberibus subjiciendus frater ea ex toto exueretur.

Causa instituti hujus fuit ut et frequens damnum scissarum staminarum vitaretur, et plenius nudatus frater expeditius verberaretur.

LXIV. Statutum est ne finita lectione refectorii, canistra, juxta morem antiquum, ad suscipiendas panis reliquias per refectorium ulterius deferantur.

Causa instituti hujus fuit quoniam prius ea de causa canistra ad suscipiendas residui panis partes deferebantur, ut granatario, non eleemosynario, ad expendendum in posterum redderentur. Sed quia nunc nihil de pane refectorii granatario, sed totum eleemosynario redditur, visum est non esse necesse ut ulterius eadem canistra per refectorium deferrentur.

LXV. Statutum est ne ad missam matutinalem et majorem, finito cantu offerendæ usque ad præfectionem, conventus, ut olim fiebat, stare cogatur, sed mox, ut cantus cessaverit, qui sedere voluerint, sedeant; tamen ut, cum sacerdos conversus ad chorum dixerit: *Orate fratres*, modeste scabellis elevatis in illis subselliis, quæ eisdem sedilibus inhaerent, acclives ex more resideant privatis diebus; festivis autem inclinentur ante formas.

Causa instituti hujus fuit ut magnus et continuus labor Cluniacensis conventus hac quantulacunque remissione relevaretur.

LXVI. Statutum est ne parvi scholares, si boni fuerint, procedente tempore, aliquid de aliorum dignitate amittant.

Causa instituti hujus fuit quia nescio unde res orta, fama tamen hoc referente, dicebatur morem esse ut nullus scholarium puerorum aliquo unquam tempore aut hebdomadarius majoris missæ, aut prior, aut custos ordinis, sive circa fieret, aut quodlibet dignitatis monasticæ privilegium obtineret. Quod quantum contra communem justitiam et rationem sit, etiam leviter attendens advertit. Nam cum princeps apostolorum dicat: *In omni gente, qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x)*. Si,

A inquam, in omni gente, nunquid non in omni ordine? Si in omni ordine, nunquid non in omni gradu, in omni conditione, in omni ætate? Et quia res clara longa probatione non eget, breviter dico omnem monasticam vel ecclesiasticam dignitatem, si boni et digni fuerint, restitutam esse a nobis publice scholaribus, quia cujus fides, scientia et vita probatur, a qualibet ecclesiastica dignitate valde injustissime reprobatur.

LXVII. Statutum est ut pneuma, quod in fine antiphonarum canitur, ubi plures antiphonæ se invicem sequentes fuerint, sicut ad vespertas et matutinos, ulterius non cantetur, exceptis quinque præcipuis festivitatibus, hoc est Natali Domini, Pascha, Pentecoste, festo apostolorum Petri et Pauli, et Assumptionis B. Virginis. Similiter et illud decretum est, ne ad suffragia sanctorum, excepta oratione S. crucis et S. Mariæ, et apostolorum Petri et Pauli et ultima, *per Dominum nostrum*, cum sequentibus usque ad *Amen* dicatur, scilicet *per Christum Dominum nostrum*.

Causa instituti hujus fuit tedium prolixitatis multiplicium adjectionum, quæ a diversis diverso tempore officiis ecclesiasticis additæ sunt. Cujus tædii, ut aliqua relevatio fieret, et quia hoc in nullis Cluniacensibus monasteriis, præter Cluniacum, servabatur, hoc institutum est.

LXVIII. Statutum est ut hymni proprii de S. Stephano primo martyre, de S. Joanne evangelista, de SS. Innocentibus, de sancto Laurentio, de S. Vincentio, sumpti de Hymnario S. Ambrosii, vel Hymnario Prudentii docti et religiosi viri, in eorundem sanctorum solemnitatibus modo a nostris, qui eos habere potuerint, ubique cantentur.

Causa instituti hujus fuit amor et reverentia illorum sanctorum quia cum dilectus Christi Joannes post Petrum et Paulum de præcipuis apostolis sit, illique dicti martyres, de summis et sublimioribus martyribus sint, incongruum visum est, ut communibus aliorum apostolorum vel martyrum hymnis decantarentur, maxime cum præter hymnos omnes alios cantus tam nocturnos quam diurnos proprios habeant.

LXIX. Statutum est ut duo maturi et studiosi fratres semper diu noctuque dormitorium custodiant, aut quando potuerint simul, aut quando non potuerint vicissim; quando vero causa refectionis simul esse non potuerint, sicut inter se condixerint, unus reficiat, alter custodiat. Quando autem alia de causa, similiter fiat.

Causa instituti hujus fuit quia frequenter propter absentiam custodum et multitudinem illic convenientium multorum querelæ fiebant, quod vestes suas, vel quælibet regularia indumenta sæpe perderent, nec perdita facile invenire possent. Unde ut tam istud vitaretur, quam ut omnes, qui provenire possent, contrarii casus caverentur, istud decretum est.

LXX. Statutum est ne vel abbas Cluniacensis,

aut prior, aut quilibet priorum, vel fratrum Cluniacensium in Cluniaco, vel extra manentium, famulis aut servientibus sibi cujuslibet generis pelles præter agninas emat, vel donet; additum est ut rubeo, viridi, omnique alio vestium colore, remoto, aut de burellis medioeris pretii, aut de pannis nigri coloris, hoc est vel agnelinis, aut paris pretii, aut minoris, famulos secum equitantes et suo famulatu deputatos vestiant.

Causa instituti hujus fuit primo et præcipue religionis augmentum, et ipsum notum cunctis inconveniens, ut monachis regulariter indutis obsequentes eis sæcularibus vestibus uterentur. Nam, juxta verbum Domini, qui mollibus vestiuntur, non in domibus monachorum, sed in domibus regum esse, vel habitare solent. Secundo, et multiplices et graves expensæ, quæ in superfluis illis et noxiis vestibus male, et prodige consumebantur; in necessariis, et utilibus rebus bene et rationabiliter expendantur.

LXXI. Statutum est ne in responsoriis vel antiphonis, quæ sunt de baptismo Domini, aliquis Cluniacensium dicat, vel cantet: *Ipsum audite*, sicut verbi gratia, antiquitus in responsorio, quod sic incipit: *In columbæ specie Spiritus sanctus visus est, paterna vox audita est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Addi solebat: *Ipsum audite*. Item sicut in antiphona, quæ talis est: *Vox de cælo sonuit, et vox Patris audita est: Hic est Filius meus in quo mihi complacui*, et in similibus, si quæ sunt vel antiphonæ, vel responsoria, interdictum est, ne quis addat: *Ipsum audite*.

Causa instituti hujus fuit evidens et apertum mendacium, quod cantantes vel legentes inconsiderate proferebant, quando sacris illis verbis addebant: *Ipsum audite*. Testes hujus rei sunt non quilibet, sed ipsi sanctissimi et veridici evangelistæ, Matthæus, Marcus, et Lucas, qui pari sententia scribentes, apparuisse Spiritum Dei super baptizatum Christum in specie columbæ, et vocem Patris de cælo factam, vel: *Hic est Filius meus in quo mihi complacui*; vel: *Tu es Filius meus, in te complacui mihi*, nusquam addiderunt: *Ipsum audite*. Addita sunt hæc verba, non in Christi baptismo, sed in ejus transfiguratione. In illa, inquam, transfiguratione adjectum est verbis similibus: *Ipsum audite*, sed et ipsa ratio hoc lucide declarat. Nam cum in Christi baptismo vocem illam omnipotentis Patris solus post Christum Baptista audierit, non diceretur soli: *Ipsum audite*, sed ipsum audi. Unde apparet quod non illi, qui solus erat, hoc in baptismo dictum est; sed tribus apostolis, Petro, Jacobo et Joanni, et in ipsis, et per ipsos, universali Ecclesie, quam præsignabant, non singulari, sed plurali numero in Domini transfiguratione præceptum est: *Ipsum audite*.

LXXII. Statutum est ut in Nativitate Domini nullus ex fratribus ante finem missæ illius, quæ de luce dicitur, et quæ de more in conventu cantatur, mis-

sam alicubi vel dicat vel audiat. Excepti sunt ab hac constitutione infirmi, qui in infirmaria comedunt, de quibus antiquus mos constituit, ut sicut sancto die illo tres missæ in conventu cantantur, ita eis eodem tempore tres similiter missæ in capella Sanctæ Mariæ, quæ eorum officiis deputata est, celebrentur.

Causa instituti hujus fuit, quia solebant sacerdotes, non quidem ex consuetudine, sed ex quadam inconsiderata festinatione; statim post evangelium illius missæ, cum quibusdam aliis, qui vel eos juvabant, vel communicare ad eorum missas volebant; a conventu recedere, ac sibi unusquisque missam de die cujus introitus est: *Puer natus est nobis*, celebrare. Ita fiebat, ut non solum chorus pene vacuus remaneret, sed nec quod de ipsa missa post evangelium restat, audirent. Hoc jam sic in consuetudinem versum fuerat, ut in consuetudinem esse putarent, et media fere pars Cluniacensis conventus, aut forte plus, die Natalis Domini non audiendo ea, quæ in missa de Luce post evangelium supersunt, nec ipsam missam audirent. Quam idcirco non audiebant, quoniam ejus maximam et meliorem partem, hoc est sacrificii divini celebrationem, ex cujus dignitate maxime missa vocatur, perdebat. Hoc ne ulterius fieret, hac constitutione provisum est.

LXXIII. Statutum est ut de vasis omnibus viniariis, quæ in cellario fuerint ad opus fratrum, hospitum, vel pauperum, hoc est de unoquoque eorum, vigilia Natalis Domini, frater, qui vinum ad missas providere solet, tantum accipiat, quantum ad celebrandas omnes missas illius sacræ noctis atque diei sufficere valeat.

Causa instituti hujus fuit res a multis, ut audivi, probata, et sæpe mihi relata, quod videlicet, nunquam vasis illius vinum acescere, vel in innaturalem et corruptum saporem converti possit, unde pars quantalibet vini ad celebranda jam dicti Natalis Domini sacramenta assumpta fuerit.

LXXIV. Statutum est ut illud *Kyrie*, cujus cantus habet prosaicos versus, quorum principium est, *Clemens Rector æterne, Pater immense eleison*, qui in multis monasteriis ad Cluniacum pertinentibus usu antiquo cantabatur, etiam Cluniaci in quinque præcipuis festis cantetur. Additum est et hoc, ut in eisdem solemnitatibus et in quibuslibet, prout libuerit, majoribus ad vespertas, vel ad laudes cantetur: *Benedicamus Domino*, juxta cantum novi quidem, sed boni et jam publici versus illius, qui in Nativitate B. Matris Domini a multis canitur:

Virgo Dei genitrix virga est, flos filius ejus.
Sumptus est autem cantus non de toto versu, sed de fine versus, hoc est, *Flos filius ejus*.

Causa instituti hujus fuit, ut et solemnioribus diebus magis congrueret solemnior cantus, et ut ipsa cantuum variatio maior esset cantantium devotio.

LXXV. Statutum est ut in festo Inventionis S. Cru-

et Exaltationis ejusdem, ad laudes matutinas cantentur versus excerpti de hymno, cujus principium est,

Pange, lingua, gloriosi praelium certaminis,
quorum primus est, *Cruce fidelis*, secundus, *Flecte ramos*, tertius, *Sola digna tu fuisti*, cum *Gloria* sequenti quæ est, *Gloria et honor Deo*.

Causa instituti hujus fuit quia devotius et elegantius visum est, in jam dictis salvatricis crucis solemnitatibus, laudes ipsius continentes hymnos variari jucunde, quam easdem iterari fastidiose. Canebatur enim prius hymnus, cujus principium est, *Vexilla Regis prodeunt*, ad utriusque festi utrasque laudes vespertinas, et rursus iterabatur ad matutinas.

LXXVI. Statutum est ut antiphona de sacra Matre Domini facta, cujus principium est, *Salve, Regina, mater misericordiae*, in festo Assumptionis ipsius, dum processio fit, a conventu cantetur: et insuper in processionebus, quæ a principali ecclesia Apostolorum, ad ejusdem matris Virginis ecclesiam ex more fiunt, exceptis illis sanctorum festivitatibus, in quibus mos antiquus exigit, ad eosdem sanctos pertinentia decantari.

Causa institui hujus fuit nulla alia, quam summus et maximus amor, ab omni rationali creatura, quibuscunque modis rationabiliter fieri potest, exhibendus post auctorem omnium matri auctoris universorum.

DISPOSITIO REI FAMILIARIS CLUNIACENSIS

FACTA

A DOMNO PETRO ABBATE CLUNIACENSI NONO.

(Anno 1150.)

[BALUZ. *Miscell.* edit. Luc. in-fol., tom. III, pag. 72.]

Quoniam es valde labilis est humana memoria, nec morientes incessanter homines veracem semper posteris suis rerum gestarum famam relinquere possunt, scripturæ subsidium a primis sapientibus adinventum est. Nam quod scribitur varietatem suscipere nescit, et nisi casu vel studio corrumpatur, uno eodemque modo veritatem rerum gestarum indifferenter succedentibus tradit. Feci hoc ergo in quibusdam tantum spiritalibus. Facio nunc in quibusdam ad commodum corporale simul et spirituale pertinentibus causis.

Notum facio igitur ego frater Petrus humilis Cluniacensis abbas omnibus istud legentibus quod quando ad hoc officium ante viginti sex annos assumptus sum, magnam quidem Ecclesiam, religiosam et famosam inveni, sed pauperrimam, magnarum expensarum, et comparatis redditibus cum expensis, nullorum pene reddituum. Trecenti erant vel eo amplius fratres, nec centum de propriis sumptibus domus illa procurare valebat. Turba hospitem semper, pauperum numerus infinitus. Congregata de omnibus decaniis annona vix quatuor mensibus, aliquando nec tribus, vinum undecunque collectum, nunquam duobus aliquando mensibus, nec uno sufficiebat. Panis parvus, niger, et furfu-

reus. Vinum maxime aquatum, insipidum, et vere villum. Præter alias et multo cum fenore mutuo acceptas expensas, in emendo solummodo annonam et vinum plusquam viginti millia solidos Cluniacensis camerarius expendebat. Has angustias ego videns, habito cum sapientibus fratribus qui tunc vivebant consilio, prout mihi et ipsis rationabile visum est, mesatica per decanias constitui, et ut conventum Cluniacensem de pane, de fabis, et earum sagimine quidam ex decanis uno mense, quidam duobus mensibus, quidam tribus hebdomadibus, quidam quindecim, quidam octo diebus, hoc est, integro anno procurarent, ordinavi; et ut semper annuatim hæc constitutio servaretur, universorum fratrum assensu et voluntate in capitulo præcepi et scripto firmavi.

Hoc ita ut decretum est multis postmodum annis servatum est. Procedente dehinc tempore visum est tam mihi quam fratribus ut quædam de pristina ordinatione mutarentur, et aliquæ decaniæ quæ mesatica faciebant ad alios monasterii usus, juxta quod ratio exigebat, deputarentur. Ea de causa decania quæ Masilias dicitur, quia magis avenæ quam frumenti ferax est, ad procurandas omnium hospitem equitaturas deputata est. Galiniaco quædam aliæ